

Çevrimiçi Uzaktan Eğitim Ortamında Topluluk Hissi Ölçeği Geliştirme Çalışması

Hale Ilgaz¹

Petek Aşkar²

Özet

Bu çalışmanın amacı, karma öğrenme modeli üzerine yapılandırılmış bir uzaktan eğitim programına kayıtlı öğrencilerin çevrimiçi ortamdaki topluluk hissi geliştirme durumlarını incelemek için bir topluluk hissi ölçeği geliştirmektir. Bilgi iletişim teknolojilerinin uzaktan eğitimdeki rolünün artmasıyla etkileşimlerin bu araçlar aracılığıyla yapılması önem kazanmıştır. Bu durumun olumlu katkılarının yanı sıra sosyal izolasyon, dikkat dağınıklığı, dikkat azalması gibi öğrencinin motivasyonunu, başarısını, memnuniyetini ya da öğrenmesini azaltıcı etkileri de olabilmektedir. Uzaktan eğitimin kalite göstergelerinden biri olan terk oranlarında topluluk hissini rolü büyüktür. Bu amaçla Rovai, Wighting ve Lucking'in 2004 yılında geliştirdikleri ölçekten yola çıkılarak bir ölçme aracı geliştirilmiş ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Hazırlanan ölçek Ankara Üniversitesi İlahiyat Lisans Tamamlama Uzaktan Eğitim Programı birinci sınıf öğrencilerinin 571'inden elde edilen verilerle geliştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda ölçek 6 madde ve 2 faktörlü olarak son halini almıştır. Sonuç olarak uzaktan eğitimde çevrimiçi ortamlarda eğitim gören öğrencilerin topluluk hislerini belirlemek amacıyla kullanılmak üzere geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış bir ölçek geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Topluluk hissi ölçeği, çevrimiçi öğrenme, doğrulayıcı faktör analizi

1. Giriş

Gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri, eğitim ihtiyacının artmasıyla bireylerin yaşamlarında oldukça önemli bir yere gelmiştir. NCES (1999)' in hazırladığı yıllık analiz raporlarına göre internet teknolojileri lise sonrası uzaktan eğitimde en hızlı gelişim gösteren iletişim araçları olarak tespit edilmiştir. Zaman ya da mekan kaynaklı engeller nedeniyle eğitim alamayan bireyler için bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde gerçekleştirilen uzaktan eğitim bir fırsat haline gelmiştir.

¹ Uzm. Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi, hilgaz@ankara.edu.tr

² Prof.Dr. Hacettepe Ün. Eğitim Fak., Bilgisayar ve Öğretim Tek. Eğitimi Bölümü, paskar@hacettepe.edu.tr

Uzaktan eğitimi fırsat olarak gören birçok kişinin artan ilgisi kaçınılmaz olarak uzaktan eğitimde kalite sorularını da gündeme getirmiştir. Moore (2005) yaptığı uzaktan eğitimde kalite araştırmasında etkili öğrenme, erişim, öğrenci memnuniyeti, kurumsal memnuniyet ve maliyet etkililiğini kalite göstergeleri olarak belirlemiştir.

Kaliteli ve verimli bir uzaktan eğitim programı içerisinde etkileşimin sahip olduğu önemli yer çevrimiçi iletişim teknolojileri ile daha da artmıştır.

Çevrimiçi iletişim teknolojilerinin önemli bir rol oynadığı uzaktan eğitimde bu teknolojiler sayesinde fiziksel olarak birbirinden ayrı olan uzaktan eğitim öğrenci ve öğretmenlerinin iletişimleri, topluluk hissi geliştirebilmeleri sosyal açıdan önem taşımaktadır. Kendini sistemden soyutlanmış hissedilen bir öğrencinin programa yönelik memnuniyeti azalacak ve yeterli öğrenme sağlayamayacaktır. Bu da öğrencinin eğitim programı terk etmesiyle sonlanabilmektedir.

Araştırmalar uzaktan eğitime katılan öğrencilerin programı terk etme oranlarının geleneksel eğitime oranla daha yüksek olduğunu göstermektedir (Rovai, 2001a). Uzaktan eğitimin birçok avantajının olması, bireylerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olmasına rağmen terk oranlarındaki fazlalığın araştırılması gerekli bir hale gelmiştir. Araştırmalar sonunda etkileşim yetersizliği, motivasyon kaybı, beklentilerin karşılanamaması, memnuniyet oranlarının düşük olması gibi faktörlerin terk oranlarını etkiledikleri tespit edilmiştir.

Etkileşim yetersizliği hem terk oranlarını hem de öğrenci memnuniyetini etkilemektedir. Geleneksel sınıf ortamındaki alışlagelen yüz yüze etkileşimden sonra çevrimiçi sınıf ortamıyla karşılaşan bireyler etkileşimlerden verimli olarak faydalanamayabilir. Uzaktan eğitimdeki fiziksel uzaklığın bir sonucu olarak azalan topluluk hissi beraberinde öğrencinin kendini topluluğa ait hissedememesini, dışlanma hissini de beraberinde getirir ve bu durum programı terk etme ile sonuçlanabilir.

Yüz yüze olmayan ortamlarda bireylerin kişilikleri ve duyguları fiziksel gösterim, mimik ve sözel ifadelerle değil sembol ve kelimelerle ifade edilmektedir.

Rovai (2002) bu ortamlarda gerçeklik hissi oluşturmanın yanı sıra, güçlü sınıf topluluğu hissini üyeler arasında bağlanmışlık hissi de oluşturulduğunu ortaya koymuştur. Bu kişiler birbirilerine ve okula karşı sorumluluklara ve zorunluluklara sahip olup, ayrıca ortak öğrenme hedeflerine olan bağlılıkları ile tüm üyelerin eğitsel ihtiyaçlarının karşılanacağına inanmaktadırlar.

McMillan ve Chavis (1986) topluluk hissini dört bileşen altında tanımlamışlardır. Bunlar üyelik (membership), etki (influence), destek (reinforcement), paylaşılan duygusal bağdır (shared emotional connection). Topluluk hissi; aidiyet, üyelerin birbirlerine ve gruba karşı oluşturdukları fark edilebilirlik hissi ve üyelerin birliktelikleri sayesinde ihtiyaçlarının karşılanacağına olan inanç olarak da tanımlanabilir.

McMillan ve Chavis'in oluşturduğu bu dört bileşeni baz alarak Rovai (2001a) sınıf topluluk hissi bileşenlerini tanımlamıştır. Bu bileşenler cesaret (spirit), güven (trust), etkileşim (influence) ve öğrenmedir (learning).

Cesaret: Grup kimliğini kabullenme ve aidiyet hislerinin ilk bileşenidir. Cesaret, topluluk içerisindeki üyeliğin kabulünü göstermekte ve öğrenciler arasındaki arkadaşlık, bağlılık ve memnuniyet hislerini geliştirmektedir (Rovai, 2001a).

Güven: Sınıf topluluk bileşenlerinden ikincisidir. Birey açısından bir topluluğa güven duyabilmek ve ondan dönüt alabilmek arkadaşça ve yapıcı olacaktır. Bireyler büyüyen ve gelişen bir topluluk tarafından kabul gördüklerinde kendilerini daha emniyette hissederler ve o topluluğa güvenmeye başlarlar. Emniyette ve güvende hissetmeyle topluluk içerisindeki üyeler aralarında açıkça konuşmaya daha gönüllü olurlar. Açık sözlülük, bir öğrenme topluluğunda çok önemli bir unsurdur; çünkü güvenle birlikte üyeler öğrenmelerindeki eksikliklerini açıklayacaklar ve topluluğun diğer üyelerinden bu duruma uygun destekleyici cevaplar bekleyeceklerdir (Rovai, 2001a).

Etkileşim: Bireyler arasında yakınlık ve karşılıklı yarar sağlama hissidir. Etkileşim görev temelli olduğu gibi sosyal-duygusal biçimde de gerçekleşebilir. Görev temelli etkileşimde belli bir amacı, görevi tamamlamak için bireyler etkileşime girerken, sosyal-duygusal etkileşim tamamen bireyler arasındaki ilişkilere dayanmaktadır. Etkili bir öğrenme gerçekleşmesinde etkileşimin önemini ortaya çıkaran birçok araştırma yapılmıştır. Bu nedenle etkileşim hem topluluk oluşturma sürecini hem de öğrenme sürecini destekleyen önemli bir faktördür (Rovai, 2001a).

Öğrenme: Topluluğun bilgi ve anlayış kazanımını arttırdığı, ayrıca içerdiği bireylerin eğitsel ihtiyaçlarını karşıladığı aktif bilgi ve anlam yapılandırma hissidir. Topluluk için büyüme, üyelerin bunu bir grup olarak nitelenmesinden çok aynı zamanda grubun amaçlarını ve değerlerini kısmen de olsa kabullenmesi ve özümsemesiyle olmaktadır. Öğrenme boyutu bu bağlamda sınıf topluluğu için vazgeçilemezdir. Ayrıca topluluk hissini öğrenme ile pozitif ilişki içinde olduğuna dair araştırmalar da mevcuttur (Rovai, 2001a).

Wegerif (1998) yaptığı çalışmada sosyal boyutu uzaktan eğitimde başarının önemli bir yordayıcısı olarak bulmuştur ve topluluk hissini öğrenmeye dahil olmaya gönüllü olmayan öğrenciler için oluşturulmasının işbirlikli öğrenme için ilk adım olduğunu belirtmiştir.

Geleneksel, karma ve tamamen çevrimiçi yüksek öğretim ortamlarındaki topluluk hissini incelediği bir çalışmada 24 geleneksel, 23 karma ve 21 çevrimiçi eğitim alan ve ilköğretim okullarında öğretmenlik yapan 3 farklı programa kayıtlı yüksek lisans öğrencilerinden elde edilen verilerle analizler yapılmıştır. Analiz sonuçlarında karma öğrenme ortamlarındaki öğrencilerin bağlılık hisselerinin geleneksel ve tamamen çevrimiçi ortamlardakilere göre anlamlı ve daha yüksek çıktığı ve aynı zamanda etki büyüklüklerinin de daha fazla olduğu bulunmuştur (Rovai & Jordan, 2004).

1.1. Çalışmanın amacı

Bu çalışmanın amacı, karma öğrenme modeli üzerine yapılandırılmış bir uzaktan eğitim programına kayıtlı öğrencilerin çevrimiçi ortamdaki topluluk hissi geliştirme durumlarını

incelemek için bir topluluk hissi ölçeği geliştirmektedir. Bu amaçla Rovai, Wighting ve Lucking'in 2004 yılında geliştirdikleri ölçek temel alınarak bir ölçme aracı geliştirilmiş ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları yapılmıştır.

2. Yöntem

2.1. Araştırma grubu

Araştırma grubunu çevrimiçi ders, çevrimiçi sohbet, forum, özel mesajlaşma, basılı materyal ve yüz yüze etkileşim bileşenlerini içeren bir karma öğrenme modelinin uygulandığı Ankara Üniversitesi İlahiyat Lisans Tamamlama programı birinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Toplam 571 kişi üzerinden elde edilen verilerle analizler gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubuna ait demografik veriler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırma Grubuna Ait Demografik Veriler

Demografik Veriler		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	199	34.9
	Erkek	372	65.1
Yaş	25 ve altı	93	20.0
	26–35	247	53.2
	36–45	122	26.3
	45 ve üstü	1	0.2

2.2. Veri toplama aracı ve analiz

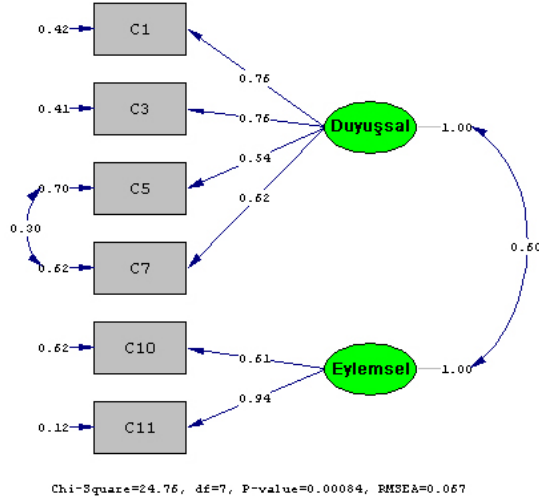
Araştırmada kullanılan ölçek orijinal halinde okul ve sınıf topluluk hissi olmak üzere iki bölüm içermektedir. Araştırmacılar tarafından okul topluluk hissi bölümü uzaktan eğitime uyarlanmış, madde sayısı artırılarak uygulanmıştır. Ölçek toplamda 12 madde ve 7'li Likert tipinde hazırlanmıştır.

Öğrenciler ölçekteki maddelere “Hiç Katılmıyorum=1” ve “Tamamen Katılıyorum=7” kriterlerine göre 1'den 7'ye kadar bir puan vermişlerdir. Veri toplama aşamasından sonra analizlere geçmeden önce ölçekte yer alan bir adet olumsuz madde ters kodlanarak analizlere dahil edilmiştir.

Ölçek geliştirme çalışmasında, gözlenen değişkenlere ait faktör yapılarını doğrulamak amacıyla kullanılan bir istatistiksel teknik olan doğrulayıcı faktör analizi LISREL 8.72 istatistiksel analiz programı kullanılarak yapılmıştır.

Doğrulayıcı faktör analizi gözlenen değişkenlere ait faktör yapılarını doğrulamak amacıyla kullanılan bir istatistiksel tekniktir. Doğrulayıcı faktör analizi araştırmacıya gözlenen değişkenlerle gizil değişkenler arasındaki ilişkiye dair hipotezin test edilmesine olanak tanımaktadır (Shur, 2006).

12 madde üzerinden gerçekleştirilen analiz sonucunda RMSEA değeri 0.15 olarak bulunmuştur. Analiz sonunda elde edilen değerler [$\chi^2(53, N=571) = 720.09, p<.000, RMSEA= 0.15, S-RMR= 0.073, GFI= 0.83, AGFI= 0.74, CFI= 0.98, NNFI= 0.90, IFI= 0.92$] modelin iyi bir uyum göstermediği sonucunu vermiştir. Bu nedenle uyum istatistikleri ile modifikasyon indeksleri incelenerek ölçekten madde çıkarılmasına karar verilmiştir. Madde çıkarma ve modifikasyon indekslerinin önerdiği bağlantıların analize ekleme işlemleri aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu işlemler sonunda 6 tane maddenin ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. 2 madde arasında da modifikasyon indekslerinin önerdiği bağlantıların analize eklenmiştir. Düzenlemeler yapıldıktan sonra gerçekleştirilen analiz sonunda maddelerin içeriklerine göre olmakla birlikte 4 madde duyuşsal, 2 madde eylemsel boyut olarak belirlenmiştir. Şekil 1’de ölçeğin yapısı görülmektedir.



Şekil 1. Topluluk hissi ölçeği birinci sıralı doğrulayıcı faktör analizi bağlantı diyagramı (standart katsayılar)

Analizlerde RMSEA değeri ile birlikte IFI değeri de referans alınmıştır. Analizden elde edilen değerler ölçeğin iyi bir uyum gösterdiğini ve uzaktan eğitim programlarına katılan öğrencilere uygulanabilirliğinin olduğunu göstermektedir [$\chi^2(7, N=571) = 24.76, p<.000, RMSEA= 0.067, S-RMR= 0.034, GFI= 0.99, AGFI= 0.96, CFI= 0.99, NNFI= 0.98, IFI= 0.99$].

Ölçeğin güvenilirlik analizi için SPSS 15.0 paket programı kullanılarak güvenilirlik katsayısı olan Cronbach α katsayısına bakılmıştır ve $\alpha= 0.80$ olarak bulunmuştur. Faktör puanları bazında güvenilirlik katsayıları Tablo 2’de de gösterildiği gibi duyuşsal boyut için 0.79, eylemsel boyut için 0.73 olarak bulunmuştur.

Tablo 2. Topluluk Hissi Ölçeği İçin Güvenirlik Çalışması Sonuçları

Faktörler	Madde Sayısı	Güvenirlilik Katsayısı (α)
Duyuşsal	4	0.79
Eylemsel	2	0.73

3. Sonuç

Uzaktan eğitimde topluluk hissi oluşturmak, bireylerin ilgisini çekeceği ve eğitime olan ilgilerini canlı kılacağından önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmada, karma öğrenme modeli üzerine yapılandırılmış bir uzaktan eğitim programına kayıtlı öğrencilerin çevrimiçi ortamdaki topluluk hissi geliştirme durumlarını incelemek amacıyla bir topluluk hissi ölçeği geliştirilmiştir. Ölçek 6 madde ve 2 boyut olarak son halini almıştır.

Araştırma sonuçlarında çevrimiçi uzaktan eğitim programlarındaki öğrencilerin kendilerini gruba ait hissetmeleri, sosyal olarak izolasyonlarını önlemek için sohbet, tartışma panosu, özel mesajlaşma ya da yüz yüze etkileşim gibi çeşitli bileşenlerle etkileşime girmelerini sağlamanın önemli bir unsur olduğu bulunmuştur. Etkileşim içerisinde olan öğrenciler eğitime katılmaya daha gönüllü olacak ve zaman içerisinde oluşan yalnızlık hissi sonucunda programı terk etmeye yönelmeyecektir. Bu durum öğrencinin başarı ve memnuniyetine de olumlu bir şekilde yansıtacaktır.

İlerideki çalışmalarda öğrencilerin topluluk hisleri incelenirken öğrenme stillerinin topluluk hislerine etkisi, topluluk hissini başarıya etkisi incelenebilir. Ayrıca geliştirilen bu ölçek, farklı bileşenlerin eklendiği ya da çıkarıldığı karma öğrenme modellerinde de uygulanarak bu gruplarda da denenebilir.

Topluluk hissi ölçeği

1. Bu programdaki öğrencilerin birbirlerini önemsediklerini hissederim.
2. Bu dersi alan diğer kişilere güvenirim.
3. Bu programın eğitim ihtiyaçlarımı karşıladığını düşünüyorum.
4. Bu programın öğrenmem için bana çokça fırsat verdiğini düşünüyorum.
5. Bu programdakilerle kişisel konularım hakkında düzenli olarak konuşurum.
6. Bu programdaki diğer kişilerle eğitsel değerleri paylaşıyorum.

The Development of a Community Feeling Scale toward Online Distance Education Environments

Extended Abstract

Introduction

The aim of this study is to develop a community feeling scale in order to analyze the community feeling of learners, enrolled in a distance education program which is designed with blended learning model, in online environments. Providing interaction with information communication technologies come into prominence as a result of increasing importance of these technologies in distance education. Although this situation has positive contributions, it may have negative effects on decrement of the motivation, achievement, satisfaction or learning of student such as social isolation, aprosexia, and feeling of alienation. The role of community feeling is major on drop out rates, which is one of the quality indicators of distance education. Rovai (2001b) defined classroom community components, including McMillan and Chavis's four components of community dimensions. These components are spirit, trust, influence and learning. Spirit shows the acceptance of the membership in the community and develops the feelings of friendship, commitment and satisfaction between the students. Trust is the second one of the class community components. It will be friendly and constructive if the community can be trusted and be given feedback by individuals. When individuals have been accepted by a growing and developing community, they feel more in safe and start to trust to community. The third component, influence is the feeling of closeness and mutual benefit between the individuals. The last component learning is the feeling that community enhances the acquisition of knowledge and understanding, and also the feeling of active information and meaning conformation which supplies the educational needs of the individuals that it consists of. According to the research results, the community feeling of students has so many positive effects. Strong community feeling have positive outcomes as increasing the flow of information, access to support, collaboration between the members and satisfaction about the group activities (Rovai, 2000). By increasing the numbers and qualities of interactions in distance education programs, the community feeling in online mediums can be improved.

Methodology

By this aim the scale, which was based on Rovai, Wighting and Lucking's (2004) study, validity and reliability analyzes has been executed. The scale has been developed by the data which were obtained from 571 of the freshmen of the Ankara University Distance Education Program of Completion of Undergraduate in Faculty of Theology in 2007-2008 terms.

Findings and Conclusions

At the end of the analysis the scale has been finalized with 6 items under 2 factors. As a result, in order to determine the community feeling of the learners who were registered to online distance education environments, a scale has been developed with validity and reliability studies.

It is founded that keeping interaction between students by various tools such as discussion boards, chat modules or e-mails is important about prevention of students from social isolation, not being a member of the group in online distance education environments. The students who are being in interaction with each others will be more willing to participate in learning activities and won't tend to drop out as a result of feeling of alienation. This situation will affect students' achievement and satisfaction in a positive way.

Kaynaklar/References

- McMillan, D. W., & Chavis, D. M. (1986). Sense of community: A definition and theory. *Journal of Community Psychology, 14*(1), 6-23.
- Moore, J. C. (2005). *The Sloan consortium quality framework and the five pillars*. Retrieved from <http://www.sloanconsortium.org/publications/books/qualityframework.pdf>
- National Center for Education Statistics (NCES) (1999). *Distance education at postsecondary education institutions*: Retrieved from <http://nces.ed.gov/pubs2000/2000013.pdf>
- Rovai, A. P. (2000). Building and sustaining community in asynchronous learning networks. *The Internet and Higher Education, 3*(4), 285-297.
- Rovai, A. P. (2001a). Classroom community at a distance: A comparative analysis of two ALN-based university programs. *The Internet and Higher Education, 4*(2), 105-118.
- Rovai, A. P. (2001b). Building Classroom Community at a Distance: A Case Study. *Educational Technology Research and Development, 49*(4), 33-48.
- Rovai, A. P. (2002). Development of an instrument to measure classroom community. *The Internet and Higher Education, 5*(3), 197-211.
- Rovai, A. P., & Jordan, M.H. (2004). Blended learning and sense of community: A comparative analysis with traditional and fully online graduate courses. *The International Review of Research in Open and Distance Learning, 5*(2), 1-13.
- Rovai, A. P., Wighting, M. J., & Lucking, R. (2004). The Classroom and school community inventory: Development, refinement, and validation of a self-report measure for educational research. *The Internet and Higher Education, 7*(4), 263-280.
- Shur, D. D. (2006). *Exploratory or confirmatory factor analysis? Statistics and Data Analysis*. Retrieved from <http://www2.sas.com/proceedings/sugi31/200131.pdf>
- Wegerif, R. (1998). The social dimension of asynchronous learning networks. *Journal of Asynchronous Learning Networks, 2*(1), 34-49.
-